Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (osmo vijeće)

27. travnja 2023.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Direktiva 93/13/EEZ – Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima – Članci 6. i 7. – Ugovori o kreditu izraženi u stranoj valuti – Pravne posljedice proglašenja nevaljanosti ugovora o kreditu zbog nepoštenosti odredbe tog ugovora – Ugovorna odredba kojom se valutni rizik stavlja na teret potrošača”

U predmetu C-705/21,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Győri Ítélőtábla (Okružni žalbeni sud u Győru, Mađarska), odlukom od 10. studenoga 2021., koju je Sud zaprimio 23. studenoga 2021., u postupku

MJ

protiv

AxFina Hungary Zrt.,

SUD (osmo vijeće),

u sastavu: M. Safjan, predsjednik vijeća, N. Piçarra i N. Jääskinen (izvjestitelj), suci,

nezavisna odvjetnica: J. Kokott,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za osobu MJ, L. Marczingós, *ügyvéd*,

– za AxFina Hungary Zrt., T. L. Horváth, *ügyvéd*,

– za mađarsku vladu, M. Z. Fehér i K. Szíjjártó, u svojstvu agenata,

– za Europsku komisiju, N. Ruiz García i Zs. Teleki, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnu odvjetnicu, da u predmetu odluči bez mišljenja,

* Jezik postupka: mađarski

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 6. stavka 1. i članka 7. stavka 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima [odredbama] u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između osobe MJ i društva AxFina Hungary Zrt. (u daljnjem tekstu: AxFina) u vezi s pravnim posljedicama proglašenja nevaljanim ugovora o kreditu izraženog u stranoj valuti, ali koji se može otplatiti u nacionalnoj valuti, zbog nepoštenosti odredbe tog ugovora kojom se valutni rizik stavlja na teret potrošača.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 Članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 navodi:

„Države članice utvrđuju da u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem prema nacionalnom pravu nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača, a da ugovor u tim uvjetima i dalje obvezuje stranke ako je u stanju nastaviti važiti i bez tih nepoštenih odredaba.”

4 Članak 7. stavak 1. te direktive određuje:

„U interesu potrošača i tržišnih konkurenata, države članice osiguravaju da postoje primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalnog korištenja nepoštenih odredaba u ugovorima koje prodavatelji robe i pružatelji usluga sklapaju s potrošačima.”

Mađarsko pravo

5 Članak 231. stavak 1. Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Zakon br. IV iz 1959. o Građanskom zakoniku), u verziji koja se primjenjuje u glavnom postupku (u daljnjem tekstu: Građanski zakonik), predviđao je da se, osim ako je drukčije propisano, potraživanje u novcu mora platiti u zakonitoj valuti u mjestu plaćanja.

6 Iz članka 232. stavaka 1. i 2. Građanskog zakonika proizlazi da se u ugovornim odnosima, osim u slučaju iznimke predviđene zakonom, obračunavaju kamate i da je primjenjiva kamatna stopa jednaka osnovnoj stopi središnje banke.

7 Prema članku 237. stavku 1. tog zakonika, u slučaju nevaljanosti ugovora valja uspostaviti stanje kakvo je bilo prije sklapanja navedenog ugovora.

8 U skladu s člankom 237. stavkom 2. navedenog zakonika, ako nije moguće uspostaviti stanje kakvo je bilo prije sklapanja ugovora, sud može taj ugovor ostaviti na snazi do donošenja odluke. Prema toj odredbi nevaljani ugovor može se proglasiti valjanim ako je moguće otkloniti uzrok nevaljanosti. U takvim slučajevima valja naložiti povrat dugovane činidbe, prema potrebi bez protučinidbe.

9 Na temelju odredbi az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (Zakon br. XXXVIII iz 2014. o uređenju posebnih pitanja povezanih s izmjenom valute u kojoj su izraženi određeni ugovori o kreditu i o pravilima o kamatama), ugovori o kreditu izraženi u stranoj valuti izmijenjeni su za ubuduće, s učinkom od 1. veljače 2015. Tim je zakonom mađarski zakonodavac, među ostalim, predvidio konverziju u nacionalnu valutu nepodmirenih tražbina, izraženih u stranoj valuti na datum predviđen zakonom, te je pojasnio kriterije na temelju kojih se može utvrditi kamatna stopa koja se primjenjuje u predmetnim ugovorima.

Glavni postupak i prethodna pitanja

10 Žalitelj u glavnom postupku sklopio je 13. veljače 2008. ugovor o kreditu i opciji s pravnim prednikom društva AxaFina radi kupnje vozila. Stvarni iznos tog kredita bio je 2 830 000 mađarskih forinti (HUF) (oko 7126 eura), s rokom otplate od 120 mjeseci, dok je iznos od 920 862 HUF (oko 2319 eura) bio predviđen na ime kamata za cijelo to razdoblje.

11 Tim je ugovorom bio predviđen kredit izražen u švicarskim francima (CHF) koji se otplaćuje u mađarskim forintama. Promjena tečaja između mađarske forinte i švicarskog franka utjecala je na obvezu otplate žalitelja u glavnom postupku, koji je nastavio plaćati obroke do kolovoza 2015.

12 Győri Ítélőtábla (Okružni žalbeni sud u Győru, Mađarska), sud koji je uputio zahtjev, proglasio je navedeni ugovor ništavim jer je njegova odredba kojom se valutni rizik stavlja na teret potrošača nepoštena.

13 Osim toga, iz odluke kojom je upućeno prethodno pitanje proizlazi da je, u skladu s primjenjivim mađarskim zakonodavstvom, predmetni ugovor o kreditu nevaljan i zbog njegove odredbe prema kojoj se kupovni tečaj primjenjuje prilikom isplate kredita, dok se prilikom otplate tog kredita primjenjuje prodajni tečaj ili bilo koji drugi tečaj različit od onog koji je vrijedio na dan isplate.

14 Nakon što je sud koji je uputio zahtjev proglasio taj ugovor nevaljanim, postupak se nastavio pred prvostupanjskim sudom, Szombathelyi Törvényszékom (Okružni sud u Szombathelyju, Mađarska), radi utvrđivanja pravnih posljedica tog proglašenja nevaljanosti.

15 U okviru žalbe, predmet je ponovno upućen sudu koji je uputio zahtjev.

16 Taj sud smatra da se predmetni ugovor o kreditu ne može izvršiti tako da se nepoštena odredba iz točke 12. ove presude izuzme iz primjene.

17 Što se tiče pravnih učinaka proglašenja tog ugovora nevaljanim, navedeni sud ističe da mađarska sudska praksa većinom slijedi stajalište koje je donijelo savjetodavno tijelo Kúrije (Vrhovni sud, Mađarska) u svojem mišljenju od 19. lipnja 2019., koje nije formalno obvezujuće.

18 Prema tom mišljenju, jedina pravna posljedica koja se može primijeniti kada ugovor o kreditu sadržava nepoštenu odredbu kojom se valutni rizik stavlja na teret potrošača jest „proglašenje valjanosti" na temelju mađarskog prava.

19 U tom pogledu, sud koji je uputio zahtjev objašnjava da sud pred kojim je pokrenut postupak može taj ugovor proglasiti privremeno primjenjivim do dana donošenja njegove odluke samo ako se uzrok nevaljanosti ugovora ne može otkloniti, što je nužno povezano s raskidom navedenog ugovora nakon tog trenutka. U tom kontekstu, otklanjanje uzroka nevaljanosti za potrošača podrazumijeva otklanjanje cjelokupnog valutnog rizika koji proizlazi iz predmetne nepoštene odredbe (sudska konverzija kredita u mađarske forinte) ili njegova dijela (sudsko utvrđivanje gornje granice valutnog rizika) stvarnom izmjenom sadržaja tog ugovora. Stoga nijedna od stranaka ne ostvaruje neproporcionalnu imovinsku korist.

20 Međutim, sud koji je uputio zahtjev pita se je li takav pristup, osobito uzimajući u obzir sudsku praksu Suda o tumačenju članaka 6. i 7. Direktive 93/13, u skladu s tom direktivom.

21 Osim toga, taj se sud pita može li nacionalni sud proglasiti valjanim ugovor o kreditu koji sadržava nepoštenu odredbu kojom se valutni rizik stavlja na teret potrošača i zamijeniti tu nepoštenu odredbu odredbama Građanskog zakonika koje se odnose na valutu otplate kredita, plaćanje kamatâ u ugovornim odnosima i utvrđivanje kamatne stope.

22 U tim je okolnostima Győri Ítélőtábla (Okružni žalbeni sud u Győru) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Protivi li se članku 6. stavku 1. i članku 7. stavku 1. Direktive [93/13] tumačenje nacionalnog prava u skladu s kojim se pravne posljedice nevaljanosti koja proizlazi iz nepoštene odredbe u potrošačkom ugovoru, u slučaju da se nepoštena odredba odnosi na glavni predmet činidbe i da ugovor (o kreditu) posljedično ne može nastaviti važiti bez odredbe koja se smatra nepoštenom, sastoje od toga da nacionalni sud, nakon što ugovor proglasi nevaljanim u cijelosti, odnosno da sam ugovor u cijelosti ne može ostati na snazi i proizvoditi pravne učinke obvezujuće za potrošača,

(a) ugovor proglasi valjanim tako što u mađarske forinte promijeni valutu računa dodijeljenog kredita koji čini glavni predmet ugovora i zamijeni taj iznos izražen u valuti računa iznosom u mađarskim forintama koji je potrošač stvarno primio od davatelja kredita, te istodobno različito obračuna (zamijeni) redovne kamate na tako utvrđenu glavnicu u odnosu na način obračuna u ugovoru koji je proglašen nevaljanim, tako da ‚početna' kamatna stopa u trenutku sklapanja ugovora bude jednaka vrijednosti međubankarske kamatne stope za kredite u mađarskim forintama u Budimpešti kao referentne stope (BUBOR) koja je bila na snazi u trenutku sklapanja ugovora, uvećanoj za razliku u odnosu na kamatnu stopu utvrđenu u izvornom ugovoru (izraženom u stranoj valuti);

(b) ugovor proglasi valjanim tako da utvrdi gornju granicu za promjenu tečaja između strane valute i mađarske forinte, odnosno tako da valutni rizik koji stvarno preuzima potrošač, a koji proizlazi iz nepoštene odredbe ugovora, smanji na razinu koju sud smatra razumnom i koju je potrošač mogao uzeti u obzir u trenutku sklapanja ugovora, pri čemu se kamatna stopa utvrđena u ugovoru ne mijenja do datuma obvezne konverzije u mađarske forinte, predviđene kasnijim zakonom?

2. Je li za odgovor na prvo pitanje važno proglašava li se valjanost u skladu s mađarskim pravom

(a) u činjeničnoj situaciji u kojoj još postoji ugovor između ugovornih strana, odnosno u kojoj zadržavanje ugovora na snazi ima za cilj da se pravni odnos između ugovornih strana održi u budućnosti na temelju retroaktivnog ispravka odredbi koje se smatraju nepoštenima, pri čemu se istodobno na temelju izmijenjenih odredbi ponovno izračunavaju dotad provedene transakcije, i da se time također zaštiti potrošača od osobito štetnih posljedica koje bi podrazumijevala neposredna obveza otplate ukupnog iznosa;
(b) ili u činjeničnoj situaciji u kojoj više ne postoji ugovor između ugovornih strana koji treba ispitati u sporu o nepoštenoj ugovornoj odredbi jer je ugovor istekao ili jer ga je vjerovnik već ranije raskinuo s obzirom na to da nije platio obroke ili jer se plaćeni iznos smatrao nedovoljnim ili, u svakom slučaju, jer je stvarno stanje takvo da ga nijedna od ugovornih strana ne smatra valjanim ili jer se njegova nevaljanost više ne može preispitati zbog sudske odluke; odnosno, u kojoj proglašenje ugovora valjanim s retroaktivnim učinkom ne služi kako bi ugovor ostao na snazi u korist potrošača, nego kako bi se omogućilo da se obračunaju međusobne obveze i okonča pravni odnos na temelju ispravka odredbe ili odredbi koje su proglašene nepoštenima?

3. U slučaju potvrdnog odgovora Suda na prvo pitanje podtočaka (a) i (b), i s obzirom na elemente navedene u drugom pitanju, protivi li se odgovarajućim odredbama direktive [93/13], u činjeničnoj situaciji opisanoj u drugom pitanju, to da se ugovor održi na snazi kao zamjena [nevaljanih odredbi ugovora], do datuma izmjene koju je zakonodavac predvidio u Zakonu o konverziji na mađarske forinte, na temelju nacionalnih zakonskih odredbi u skladu s kojima:

– osim ako nije drukčije propisano (što nije slučaj u ovom predmetu), potraživanje u novcu mora se platiti u zakonitoj valuti plaćanja u mjestu izvršenja;

– u ugovornim odnosima obračunavaju se kamate, osim ako se pravilom ne predviđa iznimka;

– kamatna stopa jednaka je osnovnoj stopi središnje banke, osim ako se pravilom ne predviđa iznimka?”

Dopuštenost zahtjeva za prethodnu odluku

23 Društvo AxFina i mađarska vlada izrazili su određene sumnje u pogledu dopuštenosti zahtjeva za prethodnu odluku.

24 Prema mišljenju društva AxFina, sud koji je uputio zahtjev traži od Suda da ocijeni usklađenost mađarskog prava s pravom Unije, što je u isključivoj nadležnosti tog suda. Osim toga, postavljena pitanja ne ispunjavaju zahtjeve jasnoće i preciznosti iz članka 94. točke (c) Poslovnika Suda. To je tako, s jedne strane, kad je riječ o razlozima koji su naveli navedeni sud da postavi ta pitanja i, s druge strane, kad je riječ o utvrđivanju relevantnih pravila prava Unije u okviru drugog postavljenog pitanja.

25 Mađarska vlada smatra da je to drugo pitanje hipotetsko jer se odnosi na situaciju koja nije povezana s činjeničnim stanjem glavnog postupka, odnosno na situaciju u kojoj postoji ugovor između prodavatelja robe ili pružatelja usluge i potrošača o kojima je riječ.

26 Valja podsjetiti na to da, kako bi se Sudu omogućilo da nacionalnom sudu pruži tumačenje prava Unije koje će mu biti korisno, članak 94. točka (c) Poslovnika zahtijeva da zahtjev za prethodnu odluku sadržava prikaz razloga koji su naveli sud koji je uputio zahtjev da se zapita o tumačenju ili valjanosti određenih odredaba prava Unije kao i pojašnjenje veze koja prema mišljenju tog suda postoji između tih odredaba i nacionalnog zakonodavstva primjenjivog u glavnom postupku (presuda od 31. ožujka 2022., Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, t. 27. i navedena sudska praksa).

27 U skladu s ustaljenom praksom Suda, isključivo je na nacionalnom sudu pred kojim se vodi postupak i koji mora preuzeti odgovornost za sudsku odluku koja će biti donesena da, uvažavajući posebnosti predmeta, ocijeni nužnost prethodne odluke za donošenje svoje presude i relevantnost pitanja koja postavlja Sudu, koja uživaju pretpostavku relevantnosti. Slijedom toga, ako se postavljeno pitanje odnosi na tumačenje ili valjanost pravila prava Unije, Sud je u načelu dužan odlučiti, osim ako je očito da traženo tumačenje nema nikakve veze s činjeničnim stanjem ili predmetom spora u glavnom postupku, ako je problem hipotetski ili ako Sud ne raspolaže činjeničnim i pravnim elementima potrebnima kako bi mogao dati koristan odgovor na navedeno pitanje (presuda od 31. ožujka 2022., Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, t. 28. i navedena sudska praksa).

28 Također je ustaljena sudska praksa da je u postupku iz članka 267. UFEU-a, koji se zasniva na jasnom razgraničenju funkcija nacionalnih sudova i Suda, nacionalni sud jedini ovlašten tumačiti i primijeniti odredbe nacionalnog prava, dok je Sud ovlašten samo iznijeti tumačenje ili izjasniti se o valjanosti propisa Unije polazeći od činjenica koje mu predstavi nacionalni sud (presuda od 31. ožujka 2022., Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, t. 29. i navedena sudska praksa).

29 U ovom slučaju iz odluke kojom je upućeno prethodno pitanje proizlazi da se glavni postupak odnosi na pravne posljedice proglašenja nevaljanosti ugovora o kreditu izraženog u stranoj valuti, ali koji se otplaćuje u nacionalnoj valuti, i da ta nevaljanost proizlazi iz nepoštenosti odredbe tog ugovora kojom se valutni rizik stavlja na teret potrošača. U tom kontekstu sud koji je uputio zahtjev svojim trima prethodnim pitanjima želi utvrditi je li pristup koji se sastoji od postupanja u skladu s mišljenjem savjetodavnog tijela Kúrije (Vrhovni sud) od 19. lipnja 2019., prema kojem nacionalni sudovi moraju proglasiti valjanim takav ugovor tako da prilagode potrošačeve obveze izmjenom njegova sadržaja, u skladu s Direktivom 93/13.

30 Kad je konkretno riječ o drugom pitanju, valja pojasniti, s jedne strane, da se među pretpostavkama iz tog pitanja nalazi i situacija u kojoj više ne postoji ugovor između prodavatelja robe ili pružatelja usluge i potrošača o kojima je riječ i, s druge strane, da te pretpostavke dopunjuju one iz prvog pitanja koje se odnosi na tumačenje članka 6. stavka 1. i članka 7. stavka 1. Direktive 93/13.

31 S obzirom na te elemente, nije očito da postavljena pitanja nisu relevantna za rješavanje spora u glavnom postupku niti da je istaknuti problem hipotetski.

32 Stoga, valja utvrditi da je zahtjev za prethodnu odluku dopušten.

O prethodnim pitanjima

33 Najprije, iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da ugovorna odredba koju je sud koji je uputio zahtjev kvalificirao kao nepoštenu stavlja valutni rizik na teret potrošača. Prema mišljenju tog suda, ta se odredba odnosi na glavni predmet ugovora o kreditu o kojem je riječ u glavnom postupku, tako da je nakon utvrđenja nepoštenosti navedene odredbe proglasio ugovor nevaljanim. U tom se kontekstu navedeni sud pita o posljedicama koje treba izvesti iz nevaljanosti navedenog ugovora za razdoblje od datuma njegova sklapanja, 13. veljače 2008., do 1. veljače 2015, što odgovara roku koji je mađarskim zakonodavstvom predviđen za konverziju ugovorâ o kreditu izraženih u stranoj valuti u nacionalnu valutu.

34 Na upućena prethodna pitanja potrebno je odgovoriti uzimajući u obzir ta razmatranja.

Prvo i drugo pitanje

35 Svojim prvim i drugim pitanjem, koja valja ispitati zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 tumačiti na način da se tim odredbama protivi to da se, kada odredba kojom se valutni rizik stavlja na teret potrošača zbog svoje nepoštenosti uzrokuje nevaljanost ugovora o kreditu izraženog u stranoj valuti, ali koji se otplaćuje u nacionalnoj valuti, u kojem se nalazi ta odredba, taj ugovor proglašava valjanim te se sadržaj obveza potrošača koje proizlaze iz navedene odredbe prilagođava promjenom valute navedenog ugovora i kamatne stope utvrđene u tom ugovoru ili gornjom granicom promjene tečaja te valute.

36 Uvodno valja istaknuti da, s obzirom na to da u odluci kojom je upućeno prethodno pitanje ne postoje dostatni elementi koji se odnose na relevantnost, za odgovor na prvo i drugo pitanje, okolnosti da proglašenje valjanosti predmetnog ugovora o kreditu i prilagodba potrošačevih obveza koje proizlaze iz odredbe tog ugovora koja je proglašena nepoštenom imaju za cilj omogućiti nacionalnom sudu da uredi uzajamne obveze prodavatelja robe ili pružatelja usluge i potrošača o kojima je riječ, kao i okončati postojeći pravni odnos između potonjih, ta dva pitanja nije potrebno ispitati s obzirom na tu okolnost.

37 S obzirom na to, kao prvo, što se tiče posljedica utvrđenja nepoštenosti ugovorne odredbe, valja podsjetiti na to da je cilj zakonodavca Unije u okviru Direktive 93/13 ponovna uspostava ravnoteže između strana, uz načelno održavanje valjanosti ugovora kao cjeline, a ne utvrđenje nevaljanim svih ugovora koji sadržavaju nepoštene odredbe (presuda od 31. ožujka 2022., Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, t. 54. i navedena sudska praksa).

38 Kada je riječ o tumačenju članka 6. stavka 1. Direktive 93/13, Sud je presudio da, kada nacionalni sud utvrdi ništetnost nepoštene odredbe u ugovoru sklopljenom između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača, taj sud ne može dopuniti taj ugovor uz izmjenu sadržaja te ugovorne odredbe (vidjeti u tom smislu presudu od 25. studenoga 2020., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, t. 30. i navedenu sudsku praksu).

39 Stoga, ugovornu odredbu koja je proglašena nepoštenom valja smatrati, u načelu, kao da nikada nije postojala, tako da ona ne proizvodi pravni učinak na potrošača. Prema tome, sudsko utvrđenje nepoštenosti takve odredbe mora, u načelu, imati za posljedicu ponovnu uspostavu pravne i činjenične situacije potrošača u kojoj bi se nalazio da te odredbe nije bilo, među ostalim, uspostavljanjem prava na povrat koristi koje je prodavatelj robe odnosno pružatelj usluge

neosnovano stekao na potrošačevu štetu na temelju navedene nepoštene odredbe (vidjeti u tom smislu presudu od 31. ožujka 2022., Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, t. 50. i 55. i navedenu sudsku praksu).

40 Naime, kao što je to Sud istaknuo, kada bi nacionalni sud mogao izmijeniti sadržaj nepoštenih odredbi u takvom ugovoru sklopljenom između potrošača i prodavatelja robe ili pružatelja usluga, takva mogućnost mogla bi naštetiti ostvarenju dugoročnog cilja postavljenog člankom 7. Direktive 93/13, a to je sprečavanje korištenja nepoštenih odredbi u takvim ugovorima. Takva mogućnost pridonijela bi gubitku preventivnog učinka prema prodavateljima robe ili pružateljima usluge jednostavnim izuzimanjem nepoštenih ugovornih odredbi od primjene u odnosu na potrošača, s obzirom na to da bi prodavatelji robe ili pružatelji usluge ostali u napasti da koriste takve odredbe znajući da bi nacionalni sud, čak i kada bi ih morao proglasiti ništetnima, mogao nadopuniti ugovor koliko je potrebno da se zaštiti interes tih prodavatelja robe ili pružatelja usluge (vidjeti u tom smislu presudu od 3. ožujka 2020., Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, t. 60. i navedenu sudsku praksu).

41 Stoga, kako ne bi ugrozio taj cilj, nacionalni sud ne može otkloniti nevaljanost ugovora, koja proizlazi iz nepoštenosti njegove odredbe, tako da taj ugovor proglasi valjanim i istodobno izmijeni valutu u kojoj je potonji ugovoren i kamatnu stopu utvrđenu u ugovoru ili da odredi gornju granicu promjene tečaja te valute. Takva intervencija suda u konačnici bi dovela do preispitivanja sadržaja te odredbe i stoga bi bila protivna sudskoj praksi navedenoj u prethodnoj točki ove presude.

42 Kao drugo, iz sudske prakse ipak proizlazi da kada, kao u ovom slučaju, predmetni se ugovor o kreditu ne može održati nakon ukidanja nepoštene odredbe tog ugovora, takva se odredba iznimno može ukinuti i zamijeniti dispozitivnom odredbom nacionalnog prava ili odredbom primjenjivom u slučaju sporazuma stranaka. Takva mogućnost ograničena je na slučajeve u kojima bi utvrđenje ništetnosti cijelog ugovora izložilo potrošača osobito štetnim posljedicama, na način da ga se time kažnjava (vidjeti u tom smislu presudu od 31. ožujka 2022., Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, t. 41.).

43 U tom kontekstu Sud je presudio da nacionalni sud mora biti u mogućnosti prihvatiti, prema potrebi, zahtjev za utvrđenje ništetnosti ugovora o kreditu koji se temelji na nepoštenosti odredbe o valutnom riziku kada je utvrđeno da je ta odredba nepoštena i da se ugovor ne može održati bez navedene odredbe (vidjeti u tom smislu presudu od 14. ožujka 2019., Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, t. 56.).

44 U tom kontekstu, također valja istaknuti da, kada nacionalni sud smatra da bi utvrđenje ništetnosti predmetnog ugovora o kreditu imalo za posljedicu kažnjavanje potrošača, u smislu sudske prakse navedene u točki 42. ove presude, zamjena predmetne nepoštene odredbe dispozitivnim odredbama nacionalnog prava nije jedina posljedica u skladu s Direktivom 93/13 (vidjeti u tom smislu presudu od 25. studenoga 2020., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, t. 39. i 40.).

45 Stoga, u nedostatku dispozitivne odredbe nacionalnog prava ili odredbe primjenjive u slučaju sporazuma stranaka predmetnog ugovora o kreditu koja bi mogla zamijeniti predmetne nepoštene odredbe, Sud je pojasnio da, ako potrošač nije izrazio želju za održavanjem na snazi tih nepoštenih odredbi i ako bi utvrđenje ništetnosti ugovora moglo dovesti do za njega osobito štetnih posljedica, visoka razina zaštite potrošača, koja se mora osigurati u skladu s Direktivom 93/13, zahtijeva da, kako bi se ponovno uspostavila stvarna ravnoteža između uzajamnih prava i obveza ugovornih strana, nacionalni sud poduzme, vodeći računa o cjelokupnom unutarnjem pravu, sve

mjere potrebne za zaštitu potrošača od osobito štetnih posljedica koje bi mogle nastati utvrđenjem ništetnosti tog ugovora, osobito jer bi nastupilo trenutačno dospijeće potraživanja prodavatelja robe ili pružatelja usluga prema potrošaču (presuda od 31. ožujka 2022., Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, t. 56. i navedena sudska praksa).

46 Tako je Sud u posebnim okolnostima osobito mogao smatrati da se ništa ne protivi tomu da nacionalni sud uputi stranke da pregovaraju, pod uvjetom da utvrdi okvir tih pregovora i da njihov cilj bude uspostavljanje stvarne ravnoteže između prava i obveza suugovaratelja, osobito vodeći računa o cilju zaštite potrošača na kojem se temelji Direktiva 93/13 (vidjeti u tom smislu presudu od 25. studenoga 2020., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, t. 42.).

47 Usto, Sud je pojasnio da, ako nacionalni sud, uzimajući u obzir prirodu ugovora o kreditu o kojem je riječ, smatra da nije moguće ponovno uspostaviti situaciju u kojoj bi se strane nalazile da ugovor nije sklopljen, na njemu je da osigura da se potrošač u konačnici nalazi u situaciji u kojoj bi se nalazio da ugovorna odredba koja je ocijenjena nepoštenom nikad nije postojala (presuda od 31. ožujka 2022., Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, t. 57.).

48 Slijedom toga, nacionalni sud može, kako bi zaštitio interese potrošača, naložiti da mu se vrate iznosi koje je zajmodavac neosnovano naplatio na temelju ugovorne odredbe koja je ocijenjena nepoštenom, pri čemu do takvog povrata dolazi na temelju stjecanja bez osnove (vidjeti u tom smislu presudu od 31. ožujka 2022., Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, t. 58.).

49 Međutim, valja naglasiti da se ovlasti suda ne mogu proširiti izvan onoga što je nužno potrebno kako bi se ponovno uspostavila ugovorna ravnoteža između ugovornih strana i time zaštitilo potrošača od osobito štetnih posljedica koje bi utvrđenje ništetnosti predmetnog ugovora o kreditu moglo izazvati (presuda od 31. ožujka 2022., Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, t. 59.).

50 Slijedom toga, na prvo i drugo pitanje valja odgovoriti tako da članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da se tim odredbama protivi to da se, kada odredba kojom se valutni rizik stavlja na teret potrošača zbog svoje nepoštenosti uzrokuje nevaljanost ugovora o kreditu izraženog u stranoj valuti, ali koji se otplaćuje u nacionalnoj valuti, u kojem se nalazi ta odredba, taj ugovor proglašava valjanim te se sadržaj obveza potrošača koje proizlaze iz navedene odredbe prilagođava promjenom valute navedenog ugovora i kamatne stope utvrđene u tom ugovoru ili utvrđivanjem gornje granice promjene tečaja te valute.

Treće pitanje

51 Svojim trećim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 tumačiti na način da se toj odredbi protivi to da, kada odredba kojom se valutni rizik stavlja na teret potrošača zbog svoje nepoštenosti uzrokuje nevaljanost ugovora o kreditu izraženog u stranoj valuti, ali koji se otplaćuje u nacionalnoj valuti, u kojem se nalazi ta odredba, taj ugovor u razdoblju od datuma njegova sklapanja do dana stupanja na snagu nacionalnog zakonodavstva kojim se predviđa konverzija u nacionalnu valutu ugovora o kreditu izraženih u stranoj valuti, ostaje na snazi zamjenjujući tu odredbu odredbama nacionalnog prava o valuti otplate kredita, plaćanju kamata u ugovornim odnosima i utvrđivanju kamatne stope.

52 Kao što je to istaknuto u točki 42. ove presude, iako je Sud priznao nacionalnom sudu mogućnost da nepoštenu odredbu ugovora o kreditu zamijeni dispozitivnom odredbom nacionalnog prava, ta je mogućnost ipak ograničena na iznimne slučajeve, odnosno na slučajeve u kojima bi sud zbog nevaljanosti te nepoštene odredbe morao utvrditi ništetnost tog ugovora u cijelosti, čime bi potrošača o kojem je riječ izložio štetnim posljedicama, tako da bi potonji bio kažnjen.

53 Međutim, takva mogućnost zamjene, koja je iznimka od općeg pravila prema kojem predmetni ugovor nastavlja obvezivati ugovorne strane samo ako može nastaviti postojati bez nepoštenih odredaba koje su u njemu sadržane, ograničava se na dispozitivne odredbe nacionalnog prava ili na one koje su primjenjive u slučaju sporazuma ugovornih strana, te počiva, posebice, na pretpostavci da te odredbe ne sadržavaju nepoštene odredbe (presuda od 3. listopada 2019., Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, t. 59. i navedena sudska praksa).

54 Naime, pretpostavlja se da te odredbe odražavaju ravnotežu koju je nacionalni zakonodavac želio uspostaviti između prava i obveza stranaka određenih ugovora, za slučajeve u kojima stranke ili nisu odstupile od standardnog pravila predviđenog od strane nacionalnog zakonodavca za dotične ugovore, ili su izrijekom odabrale primjenu pravila koje je nacionalni zakonodavac donio u tu svrhu (presuda od 3. listopada 2019., Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, t. 60. i navedena sudska praksa).

55 Osim toga, iz te sudske prakse proizlazi da se praznine u ugovoru koje su uzrokovane uklanjanjem nepoštenih odredaba ne mogu popuniti samo na temelju nacionalnih odredaba općeg karaktera (vidjeti u tom smislu presudu od 3. listopada 2019., Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, t. 62.).

56 Slijedom toga, na treće pitanje valja odgovoriti tako da članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da se toj odredbi protivi to da, kada odredba kojom se valutni rizik stavlja na teret potrošača zbog svoje nepoštenosti uzrokuje nevaljanost ugovora o kreditu izraženog u stranoj valuti, ali koji se otplaćuje u nacionalnoj valuti, u kojem se nalazi ta odredba, taj ugovor u razdoblju od datuma njegova sklapanja do dana stupanja na snagu nacionalnog zakonodavstva kojim se predviđa konverzija u nacionalnu valutu ugovora o kreditu izraženih u stranoj valuti ostaje na snazi zamjenjujući tu odredbu odredbama nacionalnog prava općeg karaktera, s obzirom na to da takve odredbe nacionalnog prava ne mogu učinkovito zamijeniti istu odredbu jednostavnom zamjenom od strane nacionalnog suda koja ne zahtijeva njegovu intervenciju, a koja bi dovela do izmjene sadržaja nepoštene odredbe navedenog ugovora.

Troškovi

57 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (osmo vijeće) odlučuje:

1. Članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima [odredbama] u potrošačkim ugovorima

treba tumačiti na način da se:

tim odredbama protivi to da se, kada odredba kojom se valutni rizik stavlja na teret potrošača zbog svoje nepoštenosti uzrokuje nevaljanost ugovora o kreditu, izraženog u stranoj valuti, ali koji se otplaćuje u nacionalnoj valuti, u kojem se nalazi ta odredba, taj ugovor proglašava valjanim te se sadržaj obveza potrošača koje proizlaze iz navedene odredbe prilagođava promjenom valute navedenog ugovora i kamatne stope utvrđene u tom ugovoru ili utvrđivanjem gornje granice tečaja te valute.

2. Članak 6. stavak 1. Direktive 93/13:

treba tumačiti na način da se:

toj odredbi protivi to da, kada odredba kojom se valutni rizik stavlja na teret potrošača zbog svoje nepoštenosti uzrokuje nevaljanost ugovora o kreditu izraženog u stranoj valuti, ali koji se otplaćuje u nacionalnoj valuti, u kojem se nalazi ta odredba, taj ugovor u razdoblju od datuma njegova sklapanja do dana stupanja na snagu nacionalnog zakonodavstva kojim se predviđa konverzija u nacionalnu valutu ugovora o kreditu izraženih u stranoj valuti ostaje na snazi zamjenjujući tu odredbu odredbama nacionalnog prava općeg karaktera, s obzirom na to da takve odredbe nacionalnog prava ne mogu učinkovito zamijeniti istu odredbu jednostavnom zamjenom od strane nacionalnog suda koja ne zahtijeva njegovu intervenciju, a koja bi dovela do izmjene sadržaja nepoštene odredbe navedenog ugovora.

Potpisi